

2. גיוון דרכי הוראה, למידה והערכה

“אין איש שיגלה לכם דבר אשר אינו כמוס ונס בחביון הגיונכם. המורה, הפוסע בצללי המקדש בין חסידי, אינו מגיש מחוכמתו, כי מאמונתו ומאהבתו. אם אכן נבון הוא, לא יצוכם את חוכמתו, אלא יכוון צעדיכם אל מפתן נפשכם אתם...”

על ההוראה, ג'ובראן חליל גובראן

למידה משמעותית נסמכת על מורים המשתמשים בדרכי הוראה מגוונות, כדי לספק מענה לצורכי התלמידים במציאות כיתתית מורכבת. תהליך זה כרוך בשינוי דרכי ההוראה המוכרות למורים ובחשיבה מחודשת על אופן העבודה, על מערכי השיעור ועל הערכת עבודת התלמידים. על מנת לשנות ולהרחיב את דרכי הלמידה המוכרות ולהוסיף תהליכים יצירתיים ורב-ממדיים נדרשת עבודה מאומצת מתלמידים וממורים. סוכני השינוי המרכזיים במימוש הדרך לגיוון דרכי ההוראה, הלמידה וההערכה הם המורים. ההנחה היא, כי ככל שיגברו התמיכה והליווי המקצועיים והמורה ירגיש תחושת מסוגלות מקצועית, כן תגבר חוויית ההצלחה שלו והוא יאמין בדרך חינוכית זאת.

על מנת שמורים יצליחו להרחיב את רפרטואר ההוראה שלהם, להעמיק ולהתמקצע, לא מספיק רק להכיר את דרכי ההוראה השונות, עליהם ללמוד את הפרקטיקה הרלוונטית, לתכנן את מהלכי השיעור, להתנסות בהם ולקבל עליהם משוב על בסיס דוגמאות אותנטיות של תוצרי תלמידים, תצפיות הדדיות של מורים וייצוגים נוספים. כמו כן, נדרשת פעילות מערכתית תומכת המאפשרת התפתחות מקצועית של מורים, ומנהיגות בית-ספרית שתוביל את התהליך בבית-הספר.

אחד התפקידים של מדריך מרום הוא להרחיב את ארגז הכלים שברשות צוותי ההוראה שאותם הוא מדריך. במקום להמליץ על שיטת הוראה מסוימת, רצוי להקנות למורים ידע מגוון ולעודד אותם להעריך את השפעת שיטות ההוראה שלהם על תלמידיהם, ולברר מהם צורכיהם והעדפותיהם בכל הקשור לשיטות ההוראה (ג', האטי: 2017).

בערוץ התערבות זה נדרש המדריך למגוון משימות בהן:

מהו אופי ההוראה המועדף עלינו? להלן כמה דילמות רווחות הנוגעות לאופייה של ההוראה:

1. הוראה ישירה לעומת הוראה עקיפה: חסידי ההוראה הישירה טוענים, שאין תחליף להוראה המבוססת על הרצאה של מורה בקיא ומיומן, וכי הלומד אינו צריך לגלות הכול בכוחות עצמו. חסידי ההוראה העקיפה סבורים, שההוראה היעילה ביותר היא זו שממזערת את האמירה של המורה כדי ליצור תנאים ללמידה עצמאית.

2. הוראה אחידה לעומת הוראה מותאמת: המצדדים בהוראה אחידה סבורים, שחשוב שכל הלומדים יקבלו את אותם דברים באותו אופן ולא צריך להגזים בחשיבותה של הוראה אישית מותאמת. חסידי ההוראה המותאמת טוענים, שלבני אדם צרכים רגשיים ואופני חשיבה ולמידה ייחודיים, ולפיכך, הוראה אחידה היא בלתי אפקטיבית.

3. חשיבות שיטת ההוראה לנוכח חשיבות התוכן: חסידי השיטה טוענים, שתלמידים מושפעים בעיקר מהשיטה שבה נלמדים התכנים ולא ישירות מן התכנים. ולכן, השאלה המכרעת היא "איך" מלמדים ולא "מה" מלמדים. חסידי התכנים טוענים, שהתכנים מכילים תוכן שאינו ניתן לעיצוב על-ידי שיטת ההוראה. לפיכך, הבחירה החשובה והמכרעת בחינוך היא בתכנים (מה מלמדים) ולא בשיטת הוראתם.

ישנן כמובן דילמות חינוכיות כלליות נוספות, למשל, הערכה מסכמת לעומת הערכה מעצבת, דגש על התוצר לעומת דגש על התהליך, הקניית ידע לעומת טיפוח החשיבה ועוד.

איך מכריעים בין גישת הוראה אחת לאחרת?

ההוראה היא פעילות בעלת בסיס אידיאולוגי, המבוססת על השקפת עולם, על העדפות ונטיות לב, ולכן קשה להכריע בין גישות שונות להוראה בצורה חותכת. כל נימוק לטובת אחת מהגישות יכול לגרור נימוקים לטובת הגישה המנוגדת. ולכן **אין טעם לשאול מהי שיטת ההוראה הטובה ביותר**. ייתכן בהחלט ששיטה אחת טובה יותר לתלמיד הזה מאשר לתלמיד אחר, לתוכן הזה יותר מאשר לתוכן אחר, ולמורה אחד על פני מורה אחר. **מה שחשוב הוא כיצד פרקטיקת ההוראה משפיעה על התלמידים** (ג', האטי. 2017).

בכל מקרה חשוב לזכור, שפיתוח מקצועי של בעלי תפקידים בנושא דרכים וגישות בהוראה כרוך באתגרים רבים: שינוי או אימוץ של פרקטיקות ודרכי הוראה חדשות, חשיבה מחודשת על אופן העבודה, על מערכי השיעור ועל הערכת התלמידים, והקדשת זמן להכנה וללמידה בצוות. לשינויים השלכה גם על התלמידים, שגם מהם נדרש להסתגל, והם מצדם יכולים לגלות התנגדות לשינוי ולהעדיף דרכי הוראה-הערכה מסורתיות ומוכרות.

בפרק זה נציג בקצרה את "מניפת" הפרקטיקות הפדגוגיות. נציג את התשתית הרעיונית של כל פרקטיקה, ונתייחס לדגשים בארגון ההוראה והלמידה ולעקרונות המנחים פעולה והטמעה.

מטרות

1. להנגיש ידע מגוון על פרקטיקות הוראה-הערכה מרכזיות ולהציג את אופן יישומן.
2. לסייע למדריכי מרום בקידום עבודתם הפדגוגית עם הצוותים המקצועיים להכוונת הפיתוח המקצועי של צוותי ההוראה ולקידום יוזמות בית-ספריות לקידום ההוראה והלמידה.

פרק זה כולל פירוט על פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה אחדות:

הוראה מפורשת וישירה	למידה מטעויות	הוראה בקבוצה קטנה	משוב מקדם למידה
שילוב משחק בהוראה ובלמידה	הוראה ולמידה בדרך החקר	הוראה ולמידה מבוססת פרויקטים	הוראה ולמידה בחברותא
הוראה ולמידה בסביבה חוץ-כיתתית	חלופות להערכה		

הפרקטיקות המובאות מציעות מסגרת מתומצתת להתנסות ולהתמקצעות בנושא, וכדי להדריך ולהקנות אותן נדרשת העמקה נוספת מצד המדריך.

לשם בחינת תהליכי גיוון דרכי הוראה-למידה-הערכה יש לדון בשלוש שאלות מטרימות:

- ✓ אילו דרכי הוראה-הערכה מוכרות לצוות? באילו דרכים הם משתמשים?
- ✓ האם קיימת קהילה מקצועית לומדת בבית-הספר המסייעת למורים לגוון את דרכי ההוראה-הערכה?
- ✓ כיצד תיבחן האפקטיביות של גיוון דרכי ההוראה-הערכה? השפעתו על קידום ההישגים ואקלים הכיתה?

מקורות לעיון נוסף

1. הרפז, י' (2000). דילמות חינוכיות, בתוך: **הוראה ולמידה בקהילת חשיבה: בדרך לבית-ספר חושב**, 18(18), מכון ברנקו וייס, עמ' 6-55.
2. האטי, ג' (2017). **למידה נראית למורים. מכון ברנקו וייס**, עמ' 118-133.
3. משרד החינוך (2015). **נתיבים להוראה משמעותית: מניפת מודלים יישומיים להוראה משמעותית**.

